1937 ий
6
СЭНТЬАБРЬ
№ 62 (346)
Акшэ 5 ыр.

8-шэ ИЙ ЛЭКТЭШ

Чыла эл пролэтар-шамыч, ушныза!

Рвэзэ коммунист

ВЛКСМ Маробком дэн Горком орган

XXIII Тӱньамбал Рвэзэ Кэчэ—тӱньамбал молодьожын рэвольуционный вийжым бойэвой ончымаш!

МОЛОДЬОЖ САР ДЭН ФАШИЗМ ВАШТАРЭШ

1915 ийыштэ, империалист сарын талышнымэ жапыштыжэ Бэрнэш (Швэйцарий) Тӱньамбал социалистичэский рвэзэ калык организацын конфэрэнцийжэ ий йыда Тӱньамбал Рвэзэ Кэчым, молодьожын империалистичэский сар ваштарэш кучэдалмэ кэчым эртараш пунчалын.

Кажнэ ийын Тӱньамбал Рвэзэ Кэчын сар ваштарэш, мир вэрч кучэдалмэ вийжэ талышнэн толэш. Кажнэ ийын тидэ кэчын сар, фашизм ваштарэш, тыныс вэрч знӓмэ нӧлталтэш. Тудын йыр лу миллион дэнэ молодьож чумырга.

Кодшо империалистичэский сарэш лу миллион дэнэ колышо, нымолан йӧрдымын локтылалтшэ, миллион дэнэ тулыйэш кодшо йэн-шамыч нэргэн, шӱдӧ дэнэ ола, тӱжэм дэнэ культур, искусство пӧртдапамӓтник-шамычым шалатыл пытарымэ нэргэн шарнымаш чумыр тӱньа калыкын ушакылыштыжэ ила. Чыла тидэ жэртвэ империалистичэский хищник-шамычын интэрэсыштлан ышталтын.

Ындэ адакат, 23 ий ожнысо сэмынак, койаланышэ финансовый капиталын интэрэсшэ вэрч фашист Гэрманий дэн Йапонийын империалистичэский разбойникышт сарым йамдылат.

Кугу сарлан йамдылалтмэ планыштым илышыш туртэн шогэн гэрман-итальйан фашист-шамыч, йапон войэншинэ изи сар-шамычым тӱҥалыныт, посна эл шамыч дэнэ крэдалыт. Итальйан фашизмын абиссин калыкым вӱрэш варымыжэ, гэрманий дэн итальйан фашизмын рэспубликанский Йспаний ваштарэш кучэдалмышт, Йапонийын китай калыкым пызыралын кулышкыжо савыраш тыршымыжэ, Мӱндыр Эрвэл границыштэ чарныдымэ провокацэ-шамыч—чылажат фашизмын у империалист сарлан йамдылалтмэ рэпэтицийжэ.

Кугу сарлан йамдылалтмаштышт фашист-шамыч молодьожым эн чот кучылтыт. Нуно молодьожлан вэс калыкым йанлыкла ончаш туныктат. Молодьожым изиньэкак сар пашалан йамдылат.

Гитлэрын, Муссолинин да йапон империалист кашакын шучко сарлан йамдылалтмыштым тӱньамбал молодьож шинча. Садлан шӱдӧ тӱжэм дэнэ молодьож тыныслык паша аралымашкэ шкэ вийжым чумыра.

Тыныслыкым аралаш кучэдалмэ вийым кодшо ийын сэнтьабрь тылзыштэ Жэнэваш эртышэ тӱньамбал молодьож конгрэсс пэш раш ончыктыш. Лу миллионан молодьож лӱм дэнэ конгрэссыш 36 элла гыч 700 утла дэлэгат-шамыч толыныт. Тидэ конгрэсс тыныс вэрч кучэдалмашкэ молодьожлан кумда корным ончыктыш.

XXIII Тӱньамбал Рвэзэ Кэчэ фашизм дэн сар ваштарэш, тыныслыкым аралышаш вэрч кучэдалмэ лозунг дэнэ эртаралтэш. Тидэ лозунг йыр чыла антифашист молодьож чумырга да тыныс аралымэ куатшым ончыкта.

Орышо фашист кашак дэч ышкэнжын эрыкшым, тыныс илышыжым аралымаштэ молодьожын пэш кугу гэроизмыжым, чакныдэ крэдал кэртмыжым Испан молодьож чумыр тӱньалан ончыкта.

Тӱньасэ антифашистский, дэмократичэский да прогрэссивный молодьожын кучэдалмаштыжэ кугу Совэт Ушэмын лу миллион дэнэ молодьожшо-шамыч вӱдэн кайат.

Лэнин комсомол вуйлатымэ совэт молодьож Лэнин-Сталин партийлан мучашдымын прэданнэ. Тудо партийын ончыктымо кэрэк могай задачымат чэс дэнэ шукташ эрэ йамдэ.

Калык тушман-шамыч комсомолым да молодьожым социализмын сэҥымыжлан ӱшаныдымыш савыраш, партий дэч корандаш, партий ваштарэш шогалташ тыршэныт.

Тушман-шамычым, нунын пашаштым тӱжвак лукмо. Лэнин комсомол шкэ радамжым фашист агэнтур дэч эрыктэн эшэ пэнгыдэ организацэ лийэш.

Кажнэ комсомол организацын, посна комсомолэцын тачысэ задачэ—ВЛКСМ ЦК IV-шо плэнумын комсомолышто тушман-шамычын пашашт нэргэн лукмо пунчалжым кэлгын умлаш да чыла молодьожлан кумдан умылтараш. Тидын дэнэ пырльа, класс шижмашым пӱсэмдэн, тушманым чыла шэлшыла гычат йӱлалтэн лукман.

Совэт молодьож шкэ социалистичэский родинжылан мучашдымын прэданнэ. Фашист кашакын Совэт Ушэм ваштарэш сар йамдылмыжлан тудо эл аралаш тунэммэ пашажым вийаҥдэн вашмутым пуа.

ТАСС-ын УВЭРТАРЫМЫЖЭ

30 август 22 часыштэ совэт „Тимирязэв“ тэплоходым англий Кардиф порт гыч Порт-Саидыш каймыжэ годым Алжир дэч 120 километр восток вэлан кок торпэд вӱд йымакэ волтэн колтэныт. Экипаж кок шльупкэш шинчын кайэн утлэн, нуным буксирэш вэрысэ кол кучышо-шамыч пэлэнышт налыныт. Нуно 31 августышто 2 час эрдэнэ Дэлис портыш толын шуныт. „Тимирязэв“ капитан Рындьук ССР Ушэмын Парижысэ полпрэдствыжэ лӱмэш радиограммым колтэн. Тудо тидэ радиограммэ дэнэ вӱдйымал пуш кэрылтмэ дэнэ тэплоходын пытымыжэ, тугак пӱтынь экипажым утарымэ нэргэн увэртарэн да тидэ увэрым Москош увэртараш йодын.

Англий гыч Порт-Саидыш коммэрчэский груз дэнэ кайшэ ССР Ушэм торговльо флот суднам фашист-шамычын бандитла пытарымышт ССР Ушэм гражадан дэн пӱтынь тӱньамбалнэ чэстнэ йэн-шамычын шыдыштым пэш чот луктэш. Совэт правитэльствэ кӱлэш мэр ышташлан тидэ кугу прэступлэнийын чыла обстойатэльствыжым расслэдоватла.

„Тимирязэв“ тэплоход капитанын тэлэграммыжэ

2 сэнтьабрьыштэ Одэссэ гыч увэртарат: Чэрномор пароходство управлэний „Тимирязэв“ тэплоход (Срэдизэмнэ тэҥызэш фашист пират-шамыч вӱдйымак волтэн колтэныт) капитан Рындьук йолташ дэч тэлэграммым налмэ. Тудо тушто увэртара: тэплоход командэ дисциплинированнэ, лӱддымӧ лиймыжлан да гэроизмыштлан кӧра, пэш нэлэ условийыштат жэртвэ дэч посна суднам кодэн кайэн кэртын.

31 августышто экипаж Дэлис портыш лэктын. 1 сэнтьабрьыштэ Алжирыш толын шуынна, тушто Парижыш лэктын кайаш распорьажэнийым налынна.

Совэт молодьож тўньаштэ эн пиалан

Пиалан сталинский молодьож

XXIII-шо Тўньамбал Рвэзэ Кэчым пайрамлымаш Кугу Октьабрь рэвольуцын 20 ийдалык лишан эртаралтэш. Лэнин-Сталин партийын вуйлатымыжэ почэш мэмнан молодьож чыла пашазэ класс дэнэ пырльа социалист рэвольуцын сэнгымыжэ вэрч кучэдалэш. Сталин йолташын вуйлатымыжэ почэш совэт молодьож чыла совэт калык дэнэ пырльа мэмнан элыштэ социализм сэнгымашым толын.

XXIII-шэ Тўньамбал Рвэзэ Кэчым пайрамлымаш Совэт Ушэм ваштарэш фашизмын орышыла контррэвольуционный сар йамдылымэ обстановкышто эрта. Фашизм шкэ пашажлан троцкистско-зиновйэвск-бухаринэц кашакым —прэдатэль, шпион, диварсант, пуштэдышэ-шамычым кумдан кучылтэш. Тугэ гынат, тушман-шамыч йонгылыш лийыч. Нуным ўшанышт— троцкист-зиновйэв-бухаринский шпион кашакым мэмнан развэдкэ тўжвакэ луктын да шалатэн. Ончыкшымат мэмнан эл шэмэр калык чыла фашист агэнт-шамычым эрыкта.

Октьабр рэвольуцын сэнгымашыжым Сталинский Конституцэш пэнгыдэмдымэ. Тидэ Конституций почэш Совэт молодьож моло калык дэнэ тӧрак кугу правам налын.

Пашалан права

Совэт молодьож ласкан, куанэн ила. Тудо тўньаштэ эн пийалан тукым. Мэмнан молодьож пашадымын шучкыжым, йорлылыкым, шужымашым да правадылыкым ок шинчэ.

Совэт властьын законжо почэш подростко-шамыч 16 ийаш дэч ўлыкӧ суткаштэ 4 шагат, 16 ийаш гыч 18 ийаш мартэн 6 шагат пашам ыштат. Тўньаштэ эн кўчык паша кэчэ Совэт Ушэмыштэ.

Мэмнан промышлэнностьышто, транспортышто, йал озанлыкыштэ, коч могай совэт учрэждэньыштат молодьож ончыл радамышкэ шога. Тэхникэ тунэммаштэ, квалификаций нӧлтымаш, паша нормым утыжо дэнэ тэмымаш молодьожын пашадаржым эрэак нӧлтэн шогат. 4 ий жапыштэ—1931 йанварь гыч 1935 ий дэкабрь тылзэ мартэ—молодьожын пашадаржэ 340 процэнтлан кушкын. Стахановский движеньэ ончыкшымат молодьожын пашадаржым кўзыкта да тудын культуржым нӧлта.

Сталин лўм заводын токарьжэ стахановэц, 23 ийаш Жуков йолташ паша нормым 200—220 проц. тэма. 1933 ийыштэ тудо пашадарым тылзэш 80—90 тэнгэм налын, кызыт 600—725 тэнгэм налэш.

26 ийаш Листиков Алэксэй 1930 ий гыч Сталин лўм заводышто пашам ышта. Ондакшэ токарь, варажэ мастэр лийын да паша дэч кўрылтдэ заводысо институтым тунэмын лэктын. Кызыт инструмэнтальный цэх начальниклан шога.

Тыгай пример-шамычым т ў ж э м дэнэ ончыкташ лийэш.

Тунэмаш права

Сталинский Конституций тунэмашлан кугу правам пуэн. Тыгэ совэт молодьож ончылан тунэмаш кумда корным почмо. Мэмнан эл тўньаштэ эн грамотнэ эл лийын. Совэт власть 50 тўжэм школым ыштэн. 1936 ийыштэ 1500 утла олаштэ, 3 тўжэм нарэ йаллаштэ школым ыштымэ. Пэл миллион утла молодьож ВУЗлаштэ тунэмэш. Вичийашлыкын пэрвой ийлаштыжэ совэт ВУЗ-шамыч 300 тўжэм утла тўрлӧ пашалан моштышо спэциалист-шамычым туныктэн луктыныт.

Калык туныктымо пашалан совэт государствэ пэш йатыр оксам колта. Кок пятилэткэ жапыштэ 49 миллиард тэнгэ, а 1936 ийыштэ 13 миллиард нарэ кучылтмо.

Совэт молодьожлан чыла школлашкат тунэмаш пураш омса кумдан почмо. Мэмнан молодьож партийын тыршымыжлан сайын тунэммыжэ дэнэ, кугу шинчымашым налын вашмутым пуа.

Мэмнан льотчикна-шамыч тўньаштэ эн писын, эн кўшкӧ, эн тораш, чонэштат. Мэмнан рвэзэ совэт учоный-шамыч науко дэн тэхникын чыла отрасльыштыжат кугу научно-исслэдоватэльский пашам ыштат. Мэмнан рвэзэ скрипач, пианист-шамычна тўньамбал конкурслаштэ пэрвой прэмийым налыт. Мэмнан рвэзэ спортсмэн-шамычна тўньамбал сорэвнованьыштэ ончыл вэрыш лэктыныт.

Канаш права

Сталинский Конституций шэмэрлан канаш правам пуэн. Тидэ права мэмнан молодьожлан физкультур дэнэ культур вийандаш кугу условийым пуа. Тўжэм дэнэ рвэзэ калык каныме пӧртыштӧ, санаторийлаштэ, шкэнан родинэ мучко путэшэствийыш коштын шкэ канымашыжым эртара.

Мэмнан элыштэ 9 миллион нарэ физкультурник-шамыч улыт, нунын коклаштэ 2 миллион ўдыр-шамыч шотлалтыт. Молодьожын тазалыкшэ ий йэда пэнгыдэмэш. Тидым призывной комиссийн рэзультатшат ончыктат. 1912 ийсэ призыв годым новобранэц кокла гыч 59 процэнтшэ вэлэ стройэвой дэн стройдымо службылан йӧрэныт, а 1936 ийыштэ призыватлалтшэ-шамыч кокла гыч 85 процэнтшэ армийыш налалтыныт.

Тўньаштэ эн пэнгыдэ, эн таза—мэмнан молодьож.

Кугу Октьабрь рэвольуцо молодьожлан 18 ийаш гыч сайлаш, да государствын чыла органышкыжат сайлалташ правам пуэн. Совэт молодьож элын чыла политик илышыштыжат активнэ участвоватла. Совэт эл рвэзэ тукымын шкэнжын политик организацыжэ—шуко миллионан Лэнинский комсомол уло.

Мэмнан молодьож государствым вуйлатымаш пашаш кумдан шупшалтэш. 351 тўжэм рвэзэ-шамыч йал совэт члэнлан, 36 тўжэм—ола совэт члэнлан, 93 тўжэм—район совэт члэнлан сайлалтыныт. Лу дэнэ ончыл ўдыр, рвэзэ-шамыч рэспубликласэ ЦИК да СССР ЦИК члэнлан сайлалтыныт.

Лэнин комсомол вуйлатымэ совэт молодьож Лэнин-Сталин партийлан мучашдымын прэданнэ. Тудо партийын ончыктымым кэрэк могай задачымат чэс дэнэ шукташ эрэ йамдэ.

Фашист агэнтур троцкист-зиновйэвэц, бухаринэц кашак ожнат, кызытат мэмнан молодьожым партийлан ўшанымдымыш савыраш, социализм ыштымаш дэч кораҥдаш тӧчэныт. Лэнин комсомол нунылан пэнгыдэ отпорым пуэн толын да ончыкшымат пуа.

Кажнэ комсомолэцлан, рвэзэ шэмэрлан шкэнжын бдитэльностьшым нӧлтымэ, тушман кашакым, нунын шакшэ пашаштым чарныдэак тўжвак луктын, шалатэн шогыман.

Совэт молодьож тыныс илышым аралаш эрэ йамдэ.

КИМ молодьожын йэдинствожо вэрч кучэдалмаштэ

Молодьожын ик фронтшо вэрч кучэдалмаштэ, молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмыштым ушаш кучэдалмаштэ XXIII Тўньамбал Рвэзэ Кэчэ у этап лийын шога.

Молодьож Коммунистичэский интэрнационалын VI конгрэссын пунчалыштыжэ ойлалтэш: „Чумыр опыт тыгэ ончыкта: „Общий тушман ваштарэш, фашизм дэн империализм ваштарэш кучэдалмаштэ калык вэкэ, чумыр паша калык вэкэ шкэнжын виймым ушыдэ молодьож шкэнжын интэрэсшым аралэн ок кэрт.“

Наступатлышэ фашизм ончылно, у сар лийшэммэ ончылно пашазэ молодьож радамын шэлалтмыжым чыташ ок лий. Тэвэ молан КИМ исполком дэн тудын сэкцийжэ-шамыч фашизм ваштарэш, шэмэр-шамычын интэрэсыштым аралышаш вэрч молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмжэ-шамычын ик фронтыштым ышташ тыршат.

Кызыт молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмыштын ушнэн пашам ыштыдымэ эл иктат укэ манаш лийэш. Абиссин калык ваштарэш Итальйан фашизмын саржэ гыч, испаний дэн Францийыштэ калык фронтын сэнгымыжэ гыч, калык фронтым пызыралын фашист диктатурым ыштышаш вэрч гэрмано-итальйан фашизмын Испанийыштэ мӓтэж кынэлдымышт гыч, пытартышлан, дэмократий эл шамычын (Франций, Англий, Чэхословакий, Бэльгий, Швэцарий) омсашкыштат фашизм кэрылтан тўналмэ гыч молодьожын социалистичэский ушэм члэнжэ-шамыч ынгылышт: молодьожын вийжым ушымаш фашизм ваштарэш сэнгымаш дэнэ кучэдалмэ куат.

Францийыштэ соцмол дэн комсомол организацыжэ-шамычын ик фронт вэрч кучэдалшэ цэнтральнэ дэн вэрысэ организацыжэ-шамыч кок ий нарэ пашам ыштат. Нинэ комитэт-шамыч погынат, листовкым, молодьож ўжмӧ возваньэ-шамычым луктэдат, пырльа выступлэньым организоватлат, дэмонстрацым, пайрэмым эртарат.

Франций молодьож коммунистичэский дэн социалистичэский ушэм-шамычын кучэдалмэ йэдинствошт тыгай платформо нэгызэш ыштылтын:

Франций шэмэр молодьожым мобилизоватлымаштэ пырльа ыштышаш паша: коммунистичэский дэн социалистичэский дэмонстрацийлаштэ активнэ участвоватлаш молодьож массым мобилизоватлымаш; пашазэ дэн служышо молодьожым профсойузыш организоватлымаш, экономичэский условийым сайэмдышаш вэрч кучэдалмашкэ молодьож массым мобилизоватлымаш; дэмократий эл-шамыч дэн СССР ваштарэш сарым йамдылышэ фашист эл-шамычын планыштым шалатымаш; дэмократий эрыкым аралымаш, фашист лига-шамычым шалатэн пытарымаш.

КАПИТАЛИСТ ЭЛЛАСЭ ШЭМЭР МОЛОДЬОЖЫН ИЛЫШЫЖЭ

Паша дэч посна илаш да кӱчаш права

Совэт молодьож тӱньаштэ эн пийалан. Тудо капитализм ындырымым ужын огыл. Совэт молодьожлан пашам ышташ, тунэмаш правам пушо Сталинский Конституций тудлан путырак кумда корным почын.

Капиталист эллась молодьожын илышыжэ чылт вэс тӱрлӧ. Молодьожлан капитализм ик правам—паша дэч посна, шужэн илаш, капиталист кашакын интэрэсышт вэрч колаш правам пуэн.

1935 ийыштэ француз коммунист Ваййан Кутьйурэн „Самырык лийаш пийал огыл“ лӱман книгажэ лэктын. „Йуманитэн“ анкэтшылан вашмутым пушо шуко тӱжэм француз молодьож-шамычын вашмутышт тыгайэ лийын. Книга тӱнгалтышыштыжэ Ваййан Кутьйурэ воза:

„Сар годым молодьож ончылно колымаш шогэн. Тачэ тудын ончылно кӱчызӧ илыш шога.“

Властьыштэ фашизм шогымо эллась молодьожын илышыжэ тылэч кок пачаш нэлырак. „Кугу сарлан“ пэш талын йамдылалт шогышо фашизм молодьожым покорный салтакышкыжэ савыраш тырша.

Онччыклыклан ӱшаныш дэч посна

Капиталист эллась самырык поколэньэ — кӱчызӧ, нуллыкын поколэньыжэ. Паша ышташ права мом ончыкта, тудо ок шинчэ. Тудлан тидэ правам ыгунамат ужаш лийдымыла чӱчэш.

Амэрикын Соэдиньон Штатлаштыжэ 4 миллион нарэ пашадымэ молодьож уло. Польшышто 500 тӱжэм пашадымэ молодьожым биржа трудаштэ рэгистрироватлымэ.

Миллион дэнэ улшо пашадымэ молодьожлан нимогай полышат ок пуалт. Чэхословакийыштэ пашадымэ самырык рвэзэ государствэ дэч арньалан 10 крон пособийым налэш, а кило киндэ 3 крон нарэ, кило шыл—20 кроным шога.

Гэрманийыштэ лӱмын лукмо закон почэш 25 ий дэч самырык йэнг-шамычым пашаш налмашым чарымэ.

Нунылан куш пураш? Мом ышташ? Гэрман фашизм 600 тӱжэм рвэзэ дэн ӱдыр-шамычым „трудовой повинность лагэрлашкэ“ шӱшкын шындэн. 300 тӱжэм молодьожым помэщик-шамычлан йара пашам ышташ пумо. 150 тӱжэм ӱдыр-шамыч, нунын коклаштэ студэнткэ-шамыч буржуй-шамыч дэнэ прислуглан илат, окса налдэ пашам ыштат.

1936 ийыштэ „Кельнише цейтунг“ гэрман газэт „1922 шочмо ий“ пашам кычалэш вуймутан статьйам пэчэтлэн. Тушто тыгай цифр-шамыч ончыкталтыт:

1936 ийыштэ Кэльнэштэ школым тунэм пытарышэ 6.726 йоча-шамыч кокла гыч 3.069 йочажэ мэталл обрабатлаш тунэмаш шонэныт, но вэржэ 1.225 йэнглан вэлэ лийын. 883 йоча-шамыч кочкыш промышлэнностьыш тунэмаш кайаш шонэныт — нунылан 203 вэрым вэлэ пуэныт. 1.509 рвэзэ-шамыч сатулымо альэ контор пашалан тунэмаш шонэныт—нунылан улыжат 580 вэр вэлэ лийын.

Ӱдыр-шамыч тылэчат ударак положэньыштэ лийыныт. 1,465 ӱдыр школьницэ шамыч ургызо лийнэшт улмаш, но 166 вэр вэлэ лийын. 3333 ӱдыр-шамыч сатулымо пашаш шогалнэшт улмаш, но 879 йэнгжэ вэлэ шогал кэртын.

1936 ийыштэ Дортмундысо „Созидафщая молодежь“ (Гэрманий) выставкэ гыч койо: автомэханик лийаш шонышо 1,2 миллион молодьожлан 15 вэр вэлэ лийын, сатулышо лийаш шонышо 2 тӱжэм ӱдыр-шамычлан 350 вэр вэлэ пуалт кэртэш.

Нуно ныгунамат пашам ыштэн огыт ул

Ныгунамат пашам ыштыдымэ молодьож капиталист эллаштэ эрэ шукэмэш. Австрийын столицыштыжэ—Вэнаштэ 14 дэн 25 ий кокласэ 100 тӱжэм молодьож нымогай пашамат мудэ ила.

„Арбейтэр Вохе“ лӱман австрий газэт изирак Швэхот оласэ молодьожын шучко положэньыжым сӱрэтла: „Ий йыда шӱдӧ утла йоча-шамыч тунэм лэктыт, но мэ нунылан пашам, альэ производствышто учэник вэрым пуэн огына кэрт. Нуно нигунамат пашам ыштэн огыт ул, сандэнэ пособийым огыт нал. Нинэ самырык йэнг-шамыч дэнэ мо лийэш, нигӧат ок шинчэ...“

Кул паша

Молодьожым, утларакшэ ӱдыр-шамычым пэш чот эксплоатироватлымэ примэрым Йапоний ончыкта. Тушто пашазым вольык потыш шуктат. Йорлылык пэш чот кырымэ дэнэ йапон крэсаньык-шамыч ышкэ ӱдырыштым тыглай сату сэмын ужалат.

Тидэ нэргэн тэвэ пукэртэ огыл „Фарчен“ лӱман амэрикан журнал возэн:

„Йапон йалысэ йорлылык тышкэ шукта: крэсаньык ӱдыр—подростко-шамыч пашам йара ыштапат йамдэ улыт... „Правилэ сэмын, крэсаньык ӱдырым тэрпимость пӧртыш альэ фабрикыш колтат... Тугай фабрик-шамычат улыт, куштo тӱжэм цэнэ ӱдыр-шамыч эрдэнэ ныл шагатат пэлэ гыч тӱнгалын кастэнэ 7 шагат мартэ пашам ыштат. Садыгак пэрвой ийыштэ пашадарым нигунарат огыт нал; вэс ийэшыжымат тылзылан 1,2—2 доллар дэнэ вэлэ налаш тӱнгалыт. Илымэ вэрыштыжэ ик ӱдырлан 1,1 мэтр кумдык логалэш. Нуно кул шотышто илат: тунэм шушо пашазэ ӱдрамаш налмэ авансшэ олмэш 20 пачаш утларак тӱла гын вэлэ паша гыч кайэн кэртэш...“

Йапон молодьожын шучко илышыжэ пэш ондакак тӱнгалэш. Шужышо йапон крэсаньык йэшыштэ йатыр годым тыгыдэ йоча-шамычым ужалымаш лийэда.

Йапон фабриклаштэ пэш шуко подростко-шамыч чыташ лийдымэ условийыштэ пашам ыштат. Шукэртэ огыл „Норд чайна дейли ньюс“ возэн: „Йапонийыштэ шӱдӧ тӱжэм дэнэ йоча-шамыч чумыр эл мучко эрдэнак тӱнгалын йӱд мартэ ломовой имньэ сэмын пашам ыштат. Нуным учэниклан шотлат. Нуно пашадарым огыт нал, нунылан кормыж рисым вэлэ пуат.

Крэпостничэский систэмэ Польшо йалыштат пэлэд шога. Самырык польшо рвэзэ-шамыч кулак дэн помэщик-шамыч кид йӱмалнэ илат.

Культурым шалатышэ-шамыч

Шинчымаш, науко фашизмлан ок кӱл. Эн сай айдэмэ гэний-шамычын произвэдэньыштым йӱлалтымаш гыч тӱнгалын унивэрситэт, школ-шамычым пэтырымаш мартэ культурым ишэн, тӱнчыктарэн шогымаш — фашист канибал, культурын тушманжэ-шамычын корнышт.

Йатыр ий дэнэ чот тыршэн шинчымашым налшэ самырык интэллигэнцэ илыш гыч луктын кудалталтын, тудо шкэнжын шинчымашыжым кучылташ вэрым ок му. Ик Австрийыштэ гына кугу школ пытарышэ 20 тӱжэм самырык йэнг-шамыч паша дэч посна коштыт.

Польшын 1937 ийлан ыштымэ государствэннэ бӱджэтшэ почэш образованьэ дэн социальнэ обэспэчэньылан кучылтмо роскотым 1928-29 ийла дэч 22 процэнтлан волтымо. Школ дэн больницэ-шамычым пэш шуко мӧнгӧштарат. „Польшышто кажнэ кудымышто аза шэпкаш кола, кажнэ визымышэ аза книга моштыдымо кушкэш, кажнэ нылымышэ альэ кумышо ончыкшо пашадымэ лийэш“, манын „Сев“ газэт воза.

Фашист Гэрманийыштэ культур ваштарэш пэш чот кучэдалмэ поход кайа. Молодьож наукым ужын кэртдымэ кыдал курымысо шӱлыш дэнэ воспитатлалтэш. Властьыштэ шогышо Гитлэр, тидэ градоначальник школ-шамычым йӱлалтэн казармэ-шамычым ыштылын.

Салтакым тунyктымаш

Молодьож кокла гыч покорный салтак-шамычым, „пушэчный шылым“ йамдылымаш—тэвэ фашизм мо вэрч тырша. Гэрманийсэ рвэзэ школыштак казармэ илышыш ушнаш тӱнгалэш. Тудо 18 ийаш лиймэкшэ кок ийлан трудовой повинность лагэрыш—фашизмын тидэ каторгышкыжо кайа. 1936 ийыштэ кок тӱжэм утла молодьож тидэ муштрым, игылтмашым, ындырымашым чытэн, пашам йара ыштэн.

Йапон войэншинат молодьожым сарлан пэш чот йамдылэн шога. Куд ийаш йапон рвэзэ кыдышкыжэ пу винтовкым налэш. 12—14 ийаш тудо чын пычал-пулэмьот дэнак лӱйэн мошта.

Шэмэр молодьожын сознаньыштыжэ рэвольуционно настроэньэ кэчын кушкын шога. Тудо тӱрлӧ союз-шамычлан шэлалтын, фашизмлан отпорым пуаш шкэ вийжым чумырэн шога. Испанийыштэ, Латвийыштэ, Бэльгийыштэ молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмыштым иктыш ушымаш да сар ваштарэш кодшо ийын эртышэ тӱньамбал молодьож конгрэсс капиталист эллась ончыл молодьожын иктылыкшэ пэнгыдэммым ончыктат.

(„Комсомольский пропагандист и агитатор“ гыч кӱчыкын).

Пытартыш ийыштэ нинэ задачэ-шамычыш Испанийсэ фашист интэрвэнций дэн фашизмын агэнтуржо троцкизм ваштарэш кучэдалмаш йэшаралтын.

Швэций соцмолэц дэн комсомолэц-шамыч испан шэмэр-шамычлан полыш пумаштэ пырльа выступатлат. Нуно оксам, продуктым, мэдикамэнтым погат, солидарность митинг дэн дэмонстраций-шамычым пырльа эртарат, испан рэспублик вэрч кучэдалаш доброволэц-шамычым колтэн шогат.

Пырльа кучэдалмаштэ молодьож коммунистичэский интэрнационалын чумырымо опытшо комсомол дэн соцмол организацэ-шамычын пырльа кучэдалмышт пашазэ молодьожлан путырак кугу вий пумым ончыкта.

Но комсомолын задачшэ социалистичэский ушэм-шамыч дэнэ ик фронтым ыштымаштэ гына огыл. Коминтэрнын VII конгрэсcыштыжэ Димитров йолташ ойлэн: „комсомолым вийангдэн, пэнгыдэмдэн шогэн, мэмнан комсомолэц-шамыч молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмыштын антифашист ассоциацыштым класс кучэдалмэ платформэш ышташ (ушышаш да иктыш организоватлаш) кучэдалшаш улыт“.

Коминтэрнын рулэвойжо Димитров йолташын ӱжмыжӧ почэш эн ончыч Испанийын гэроичэский молодьожшо тарваныш. Тудо комсомол дэн соцмолын ик фронтыштым эн ончыч ыштэн, нинэ организацэ-шамычым ушэн.

Бэльгийыштэ комсомол дэн соцмол шкэ радамжэ гыч нэмыч фашизмын троцкист бандыжым поктэн луктын, иктыш ушнышаш задачым шындэныт.

Латвийыштэ фашист рэакцийын властьым налмыжэ пашазэ молодьож организацэ-шамычым ушышаш задачым шындыш. Латвий комсомол дэн соцмол организацэ-шамыч тачысэ кэчылан пашаштым пырльа ыштат.

Болгарийыштэ молодьож организацэ-шамыч — комсомол, соцмол да младэ пашазэ молодьож ушэм-шамыч пашаштым пырльа ыштат.

Посна эллаштэ вэлэ огыл, чумыр тӱньа мучко молодьож социалистичэский ушэм-шамыч дэнэ пырльа кучэдалмыжым КИМ исполком ныгунамат чарнэн огыл.

Шкэнан XXIII Тӱньамбал Рвэзэ Кэчынам вашлийынмэ, тӱньамбал комсомол, каласэн кэртына: иктылык вэрч кучэдалмаштэ посна эллаштэ вэлэ огыл, чумыр тӱньамбалнат мэ тачысэ кэчылан йатыр сэнгымашым ыштэн улына.

Молодьож социалистичэский интэрнационалын тэний апрэль дэн майыштэ эртышэ Астэрдамский плэнумыштыжо йатыр эллась ушэм-шамыч ик кугу ушэмыш ушнэныт.

XXIII Тӱньамбал рвэзэ кэчын КИМ интэрнациональнэ йэдинствожо вэрч кучэдалаш йамдылыкшэ нэргэн адакат ик кана чумыр йӱк дэнэ каласа. КИМ исполком иктылык вэрч кучэдалмэ задачым йӧршынак сэнгымаш дэнэ шуктымэшкыжэ кучэдалэш.

Н. Прокофьэв.

„Комсомольский пропагандист и агитатор“ гыч кӱчыкын.

1 сәнтьабрьыштә йоча-шамыч куанән тунәмаш тӱҥальыч.
Сӱрәтыштә: Йошкар-Ола 6 шо № школын 4-шә классыштыжә пәрвой урок.
Фото Овәчкинын.

ОРШАНКӘ РАЙОНЫШТО ВРӘДИТЛӘН КИЙШӘ КАЛЫК ТУШМАН-ШАМЫЧЫМ СУДИТЛЫМАШ

29 август гыч 3 сәнтьабрь мартә Марий АССР Вәрховно судын вәрыш ләкшә засәданьыжә Оршанкә районышто врәдитлән кийшә калык тушман-шамычын пашаштым ончыш. Нинә тушман-шамыч—Лобанов, Дрожжин да Шишкин—район организацә-шамычын политик бәспәчностьышт, ротозәйствыштлан кӧра район совәт дән мландә паша органлашкә шәҥын пурән, шкәныштын шакшә, контррәвольуционно пашаштым ыштылыныт.

Лобанов, Дрожжин да Шишкин 1937 ийыштә шкә врәдительский пашаштым шинча орак ышташ тӱҥалыныт. Нунын контррәвольуционно паша мәтодышт—социалист собствәнностьым пытарымаш, колхоз-шамычын экономик вийыштым кӱрыштмаш, вольык ашнымә пашам вийаҥдымаштә врәдитлымаш да озанлык-политик кампаньә-шамычым әртарымаштә саботажым организоватлымаш. Нуно йал озанлык артәльын уставшым пудыртылыныт, совәт дән мландә орган-шамычын пашаштым партий линий ваштарәш шындәныт.

Тәний шурно погаш тӱҥалмә годымак Лобанов (тунам Оршанкә райисполком вуйлатышә) колхозлаштә кугыжаныштлан киндым пумо дәч ончыч колхозник-шамычлан шәләдаш дирәктивым пуән. Тидын дәнә районышто киндә шалатылмаш шарлән да государствәннә заданьә тәммымаштә чарак лийын.

Тәний май тылзыштә нинә тушман-шамыч „Осоавиахим“ колхозым шалаташ тыршышт, но колхозник-шамыч пәҥгыдын шогальычат, нуно шонымашт тым шуктән ышт кәрт. Дрожжин „Зәмләдәләц“, „Свобода“, „Тәльман“ да Ворошилов лӱм колхозлаштә имньә-шамычым шупшын налын. Нинә имньә-шамыч кокла гыч иктыжым „Малая речка“ колхозлан 10 воз шудылан ужалән, а Ворошилов лӱм колхозлан йӧрдымӧ имньым пӧртылтән. Дрожжинак 10 имньым, 30 вуй ушкалым ужалаш дирәктивым пуән.

Шкәныштын врәдительский пашаштым ләвәдшашлан Лобанов дән райисполком прәзидиум члән Ләдәнцовын кӱштымышт почәш р а й з о вуйлатышә Дрожжин ӱдымӧ кампаньә план тәмымә нәргән әрәак шойа свәдәний-шамычым пуән шогән.

Оршанкә райзон старший зоотәхникшә Шишкин вольык ашнымаштә врәдитлән илән, пләмӓнной пашам пужгалән. 1935 ийыштак тудо Дрожжин дән пырльа пләмӓнной вольыкым бракыш луктын, шуко вольыкым ужалыктән вольык вуйым шагаләмдәныт. Шишкин „Ударник“, Ворошилов лӱм, „Красный Октябрь“ колхозлаштә ушкал дән сӧснам ужалән пытараш кӱштән, „Побәдитәль“ колхозышто кайык фәрмым шалатымашкә шуктән.

Врәдитәль Шишкинын рик прәзидумын ожнысо чләнжә—Ләдәнцовын иган ава сӧснажым пләмӓнной манын „Пиштәҥәр“ колхозлан вийәш налыктән. А варажә, тидә сӧснамак, пләмӓнной огыл манын шыл заготовкыш пуктән.

Шишкинын врәдительствыжә пәш шуко лийын. Колхоз-шамыч дәч пләмӓнной пашалан 12580 тәҥгә оксам чумырән да кумышо ужашыжым врәдитәльствә пашажлан кучылтын. Тудым ынышт палә манын, учотым йӧршӧш пужгалән пытарән.

Пытартыш ж а п ы ш т ә Шишкин МАССР выставочнә комитәтын животноводство сәкторжым вуйлатән да туштат әрәак врәдитәльствым ыштылын. Пӱтынь ушәмысә выставкыш колташ ойрымо „Марусӓ“ лӱман ава сӧснам тудак отравитлыктән.

Калык тушман-шамыч суд процәссыштә шкәныштым пәш чойан кучаш тыршышт. Нуно шкә титакыштым калык ӱмбакә, йал совәт дән колхоз вуйлатышә-шамыч умбакә кышкаш тӧчәныт.

Шишкин — кулак әргә. Шкәнжын контррәвольуционно, врәдитәльскә пашажым 1929 ийыштә тӱҥалын.

Дрожжинат врәдительский пашажым 1929 ийыштә тӱҥалын. Социалистичәский собствәнностьым шалатылмыжлан судыш пуалтын, тьурәмнә зәкльучәньыштә лийын. Тьурма гыч ләкмәкшә тудо пашазә улам манын партийыш ондалән пура. Тудо чын чурийжым партбиләт шәҥгәлан шылтән шогән.

Лобанов Оршанкә районышто чыла контррәвольуционно пашам таратән шогән. Тудо шкә партийностьшым, служәбнә положәньыжым совәт паша дискридитироватлымашкә виктарән, совәт-шамычым партий ваштарәш шогалташ кучылтын.

Судәбнә сләдствийым пытарымәкә, государствәнный обвинитәль—Марий АССР прокурор Быстрьаков йолташ обвинитәльнә заклъучәньым ойлән.

Марий АССР Вәрховно судын спәциальнә колләгийжә 3 сәнтьабрь 12 час йӱдым приговорым лукто. Оршанкә райисполкомын ожнысо вуйлатышыжә С. П. Лобановым 10 ийлан пәтыраш да 5 ийлан политичәский права дәч посна кодаш, Райзәмуправләньын ожнысо начальникшә А. С. Дрожжиным да райзон ожнысо зоотәхникшә И. П. Шишкиным лӱйаш да шкә погыштым конфисковатлаш судитлымә.

Судышто лийшә 500 утла колхозник-шамыч приговорым сайлан шотлышт.

Зайомлан оксам тӱлат

„Йошкар—Әҥәр“ колхоз члән-шамыч (Роҥго район) „СССР обороно пәҥгыдәмдымә зайомлан“ оксам тӱлат. Чылажә колхоз мучко 260 тәҥгәм тӱлымӧ. Окса тӱлымаш вийан әртаралтәш.

Загайнов В.

Лудмо пӧртын пашажым вийаҥдыман

Кадам йал совәт пәләнсә лудмо пӧртыш (Пәктубай район) колхозник-шамыч кас йыда лудаш толыт. Но лудмо пӧртыштӧ газәт-шамыч да сылнәмутан литәратур укә. Тушто умландарымә паша йӧршынак ок ышталт. Лудмо пӧрт вуйлатышә комсомоләц Бадьин П. лудмо пӧртын пашажым вийаҥдаш ок тыршә.

Лудмо пӧртын пашажым сайәмдышашлан йал совәт вуйлатышә Лобановат, Пәктубай РОНО-ат нимогай мәрым огыт ыштә.

Кадам йал совәт пәләнсә лудмо пӧртын пашажым тыгай положәньәш кодаш ымайат ок лий.

Кадамский.

Газәтым налыт

„Тӱҥалтыш“ колхоз члән-шамычлан (Роҥго район) Кужмарий почто отдәләньә вуйлатышә комсомоләц Загайнов Сәмон йолташ газәтын пайдажә нәргән умландарымашым әртара. Тыгә тидә кәчылаштә 70 экзәмпльар газәтлан колхозник-шамыч подпискым ыштышт.

Ильан Васлий.

Комсомоләц-шамыч паша нормым әртарән тәмат

„Патыр“ колхоз (Морко район) шурным 25 августышто погән пытарыш. Шурно погымаштә комсомоләц-шамыч чот тыршышт. Комсомоләц Игнатов Когуш дән Филиппов Микалә тӱрәдмә машина дәнә паша нормым әрә утыж дәнә тәмән шогышт. Комсомолка Краснова Вәра, Сәмьонова Тачана кылтам пидмаштә паша нормым кажнә кәчын 150—200 процәнт шуктән толыныт.

Йаковләв И.

Газәтым шарәм

Мый „Рвәзә коммунист“ газәтым колхоз молодьож коклаштә әрәак шарән шогәм. Тидә кәчылаштә 12 экзәмпльарым шарышым.

Загайнов Васлий.

Каравайәв культур-массә пашам сай ышта

„Шәмәр Марий“ колхозышто (Роҥго район) культур-массә пашам сай шындымә. Культур-массә пашам комсомоләц Каравайәв организоватлән шога.

Шурно погымо жапыштә тудо колхозник-шамычлан „Вәрховно Совәтыш сайлымә нәргән Положәньым“ да тӱрлӧ пунчал-шамычым лудын умылтарыш. Пасушто пырдыж газәт ләктын шогыш.

Ильан В.

У законым лончылышт

„Роша“ колхоз члән-шамыч (Морко район) тӱшка погынымашәш „СССР Вәрховно Совәтыш сайлымә нәргән Положәньым“ лончылышт. У сайлымә законым Арын пәлә кыдалаш школышто туныктышо Иванов В. И. йолташ лудын умылтарыш.

Г. И. Йаранов.

Отличнә тунәмаш тӱҥалам

Мый Вәликополь пәлә кыдалаш школышто (Оршанкә район) 5-шә классым сай да отлично тунәм пытарышым. Садлан мыйым похвальнә грамот дәнә пӧлӧклышт.

Кызыт мый 6-шо классыштә уло кумыл дәнә тунәмаш тӱҥальым. 6-шо классым отличнә тунәм пытараш шонәм.

Волков.

Курортыш колтышт

Мочалов Йәпим „У иләм“ колхозышто (Торйал район) счәтоводлан пашам ышта. 1936 ийыштә комсомол радамыш пурән. Комсомол пашам пәш сайын ыштән шога. Тазалыкшым пәҥгыдәмдышаш вәрч ВЛКСМ райком дән райздрав тудым Крым курортыш колтышт. Мочалов йолташ „Гурзуфышто“ ик тылзә әмлалташ, канаш тӱҥаләш.

Эрский.

Культур-массә пашам огыт ыштә

„Шәмәр марий“ колхоз пәләнсә комсомол организацә колхозник-шамыч коклаштә культур-массә пашам ыштән ок шого. Шурно погән налмә жаплан пырдыж газәтым ик номырымат луктын огыл. Тидә пашаштә вуйын шогышо Пуртиков И. С. нимогай мәрымат огәш ыштә. Паша годым канымә жапыштә йӱкын газәт лудмаш, туләч моло культур паша ок ышталт.

Рәчкин.

УВӘРТЫМАШ

ВЛКСМ Обком бӱрон пунчалжә почәш, ВЛКСМ область конфәрәнцә 15 сәнтьабрь гыч 25 сәнтьабрьыш кусаралтәш.

ВЛКСМ Обком.

Отв. рәдактор—В. В. ЛАЗАРӘВ.

Упол. Марлита А-263. Тираж 2645 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шә типогр. ВЛКСМ Маробком дән горком орган. Савыктышә „М. К